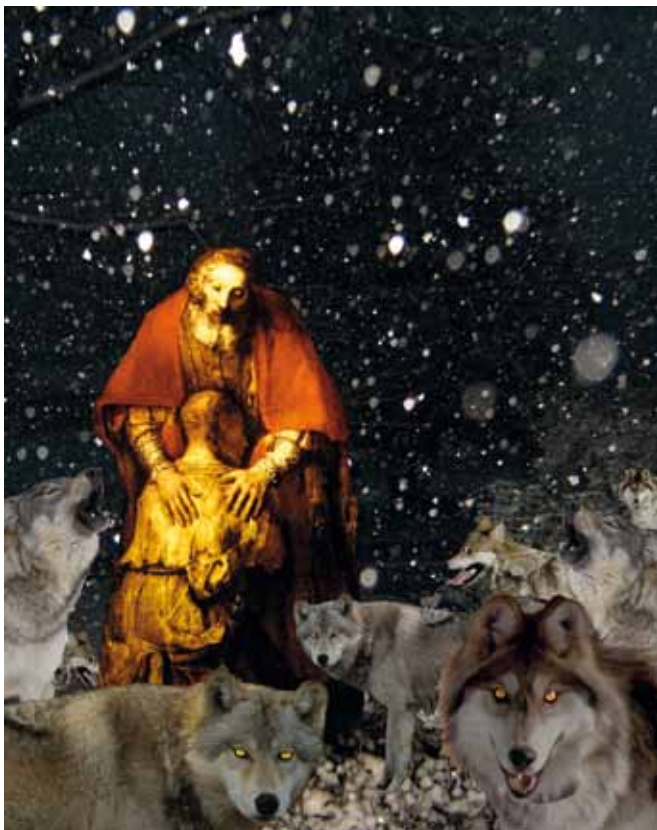

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Sorry

Wie spijt betuigt, is aan de goden overgeleverd. In deze tijd van financiële crisis is elke bankier zich dat haar-scherp bewust. Een enkeling wil zijn leedwezen nog wel uitspreken, maar dan in bewoordingen die met hoge schotten zijn afgeschermd tegen het territorium van de spijt. Hoe feller er door de slachtoffers van de crisis wordt geroepen om spijt, des te omineuzer klinken de schadeclaims mee.

Toch is dat jammer. Er is natuurlijk spijt over gemiste kansen, over het te laat verzilveren van koerswinsten bijvoorbeeld, maar daar spreek ik niet over. Het gaat mij om spijt of om excuus in de zin van berouw.

Het gebeurt zelden, maar soms klinkt er in de rechtszaal een excuus dat zo overtuigend is, dat het mij de lust ontnemt om nog een sanctie toe te passen. Meestal is een excuus halfhartig verpakt in een laatste woord en maakt het deel uit van een strategie om hoe dan ook de straf te matigen. Dat is spijt als kost die voor de baat uitgaat. 'Ik had nooit met een glaasje op achter het stuur moeten gaan zitten en het is te vreselijk voor woorden dat die voetganger is aangereden, maar een ont-

zegging van de rijbevoegdheid zou mijn bedrijf heel ernstig treffen.'

Een echt excuus daarentegen is een echt excuus. Punt. Zonder voorwaarden. De verdachte brengt het naar voren, en nog eens, hij wil het eindeloos herhalen, en liever in het eerste woord dan in het laatste woord: hem treft blaam. Geen omhaal van woorden, geen lijdende zinnen, geen moeilijke omstandigheden, geen demonisering van het slachtoffer, geen gemarchandeer, geen verwijzing naar het grote radarwerk waarin ieder slechts een klein schakeltje is. De maskers zijn afgelegd.

Daarmee komt de verdachte in een vrije val. Hij heeft alle verdedigingslinies verlaten en staat in al zijn naaktheid voor zijn toehoorders. Kwetsbaar voor straf en voor schadevergoeding. Het levert tegelijkertijd een beeld op van uitzonderlijke klasse.

Het gebeurt, in pure vorm, zo weinig dat ik als rechter word overvallen als het zich voordoet. Omdat zijn masker is afgevallen, krijg ik moeite met het mijne. Zijn kwetsbaarheid roept bescherming op. De roep om vergelding, het gevaar voor recidive, de behoefte aan resocialisering, al deze begrippen komen in de lucht te hangen. Van afstandelijke functionaris word ik betrokkene, van waarnemer deelnemer.

Bij spijt spreekt de hele persoon, bij acceptatie van aansprakelijkheid slechts het inzicht dat er geen ontkomen aan is.

Een excuus is een hoogst persoonlijke zaak en kan niet op hoge toon worden afgedwongen. Integendeel, de hoge toon is eerder een blokkade. Het woordeloze verdriet van een slachtoffer staat in nauwer contact met berouw dan een goed gemunte vordering van een benadeelde partij.

Hoe meer machtsmiddelen de officier van justitie gebruikt, des te dieper graaft de verdachte zich in. Als eenmaal een processuele houding is ingenomen, dan maakt die deel uit van een prestige. Dat maakt het lastig om terug te keren naar een startpunt waar alle opties nog open lagen.

Wat kan een advocaat hiermee?

Een advocaat is per definitie gericht op behouden, bevriezen en tactisch vooruitdenken. De cultuur van calculeren ligt bij velen in de genen van het beroep. Een excuus is dan ook een belegging met winst oogmerk. Hij zal overvallen worden door het voornemen van de cliënt om een onvoorwaardelijke spijt uit te spreken. Daarmee treedt de cliënt buiten het referentiekader van zijn raadsman. De advocaat zal de cliënt de enorme risico's voorhouden en er verder maar het beste van hopen. Maar als het voordeel oplevert, dan moet hij het andere cliënten eens aanraden.